

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หน่อไม้ฝรั่งจัดเป็นพืชผักเศรษฐกิจสำคัญชนิดหนึ่งที่มีการส่งออก และนำรายได้เข้าสู่ประเทศอย่างต่อเนื่องตลอดมา เนื่องจากเป็นพืชผักที่สามารถนำมาใช้ประกอบอาหารได้หลายรูปแบบ จึงเป็นที่นิยมบริโภค โดยเฉพาะชาวต่างประเทศ ผลผลิตส่วนใหญ่จึงถูกส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศในรูปของหน่อไม้ฝรั่งสดและผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เช่น หน่อไม้ฝรั่งบรรจุกระป๋อง บรรจุขวดและแช่แข็ง ตลาดที่สำคัญได้แก่ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ออสเตรเลีย ฮองกง และหลายประเทศในทวีปยุโรป มีปริมาณและมูลค่าส่งออกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะประเทศเหล่านี้ไม่สามารถผลิตหน่อไม้ฝรั่งให้เพียงพอับความต้องการบริโภคได้ จึงจำเป็นต้องรับซื้อจากประเทศไทย (กรมส่งเสริมการเกษตร 2547ก: 3)

จากความต้องการหน่อไม้ฝรั่งของตลาดต่างประเทศที่เพิ่มขึ้น จึงมีการขยายพื้นที่ปลูกกันมาก ในปี พ.ศ. 2530 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำโครงการเร่งรัดการผลิตและกำหนดเขตเศรษฐกิจสำหรับหน่อไม้ฝรั่งเพื่อการส่งออกในพื้นที่ 9 จังหวัด ซึ่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในโครงการ เพราะ มีสภาพดินฟ้าอากาศเหมาะสมกับการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง จึงมีการขยายพื้นที่ปลูกอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลทะเบียนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งเพื่อการส่งออกปี 2547 จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีพื้นที่ปลูกรวม 290 ไร่ เกษตรกรที่ปลูกมีจำนวน 142 ราย และมีแนวโน้มที่จะขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากหน่อไม้ฝรั่งเป็นพืชผักที่มีการประกันราคาซื้อขายให้กับเกษตรกร โดยบริษัทผู้ส่งออกหลายบริษัท และมีตลาดส่งออกที่แน่นอน (กรมส่งเสริมการเกษตร 2547ข: 57-61)

เนื่องจากการดูแลรักษาหน่อไม้ฝรั่งนั้น เกษตรกรมักประสบปัญหาในเรื่องการระบาดของโรคพืชและแมลงศัตรูพืชเข้าทำลาย โดยเฉพาะในฤดูฝน ซึ่งมักเกิดการระบาดของเชื้อรา ทำให้เกิดความเสียหายแก่เกษตรกร วิธีการป้องกันและกำจัดวิธีหนึ่งที่เกษตรกรนิยมใช้ คือ การใช้สารเคมีฉีดพ่น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพทั้งของเกษตรกรและผู้บริโภค อีกทั้งยังอาจก่อให้เกิดปัญหาด้านการส่งออกได้ เนื่องจากตลาดต่างประเทศมีกฎระเบียบมาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรฐานคุณภาพสินค้า เช่น ผลผลิตต้องปลอดภัยจากสารพิษ โดยเฉพาะสารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

วิธีการหนึ่งที่กรมส่งเสริมการเกษตรแนะนำและส่งเสริมให้เกษตรกรปฏิบัติ คือ การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา (*Trichoderma harzianum*) ควบคุมโรคที่เกิดจากเชื้อราของหน่อไม้ฝรั่ง เพื่อช่วยให้เกษตรกรได้ลดการใช้สารเคมีลง ซึ่งจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี 2546 โดยการแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกรเกี่ยวกับประโยชน์ วิธีการใช้ และสาเหตุวิธีการใช้อีกทั้งยังได้ผลิตขยายเชื้อราไตรโคเดอร์มาสนับสนุนให้กับเกษตรกรนำไปใช้อีกด้วย (ศูนย์บริหารศัตรูพืช จังหวัดสุพรรณบุรี 2546: 5)

การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ตั้งแต่ปี 2546 จนถึงปี 2550 ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรว่าเป็นอย่างไร ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่า เกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีความรู้ ทักษะและการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาอย่างไร มีปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาอย่างไร รวมทั้งมีสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความรู้ ทักษะ ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกร ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.2 เพื่อศึกษาความรู้ และ ทักษะต่อเชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.3 เพื่อศึกษาการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2.4 เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ มุ่งศึกษาการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้

เชื้อราไตรโคเดอร์มาในหน่อไม้ฝรั่ง และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา เพื่อนำมา กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ได้ดังนี้

3.1 สภาพทางสังคม ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 3.1.1 เพศ
- 3.1.2 อายุ
- 3.1.3 ระดับการศึกษา
- 3.1.4 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 3.2.1 จำนวนสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด
- 3.2.2 การใช้แรงงานสมาชิกในครอบครัว
- 3.2.3 การใช้แรงงานจ้าง
- 3.2.4 ขนาดพื้นที่ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง
- 3.2.5 รายได้ของครอบครัวจากการปลูกหน่อไม้ฝรั่งในรอบฤดูกาล
- 3.2.6 รายได้ของครอบครัวจากการปลูกหน่อไม้ฝรั่งในรอบฤดูกาลต่อไร่
- 3.2.7 รายจ่ายของครอบครัวจากการปลูกหน่อไม้ฝรั่งในรอบฤดูกาล
- 3.2.8 รายจ่ายของครอบครัวจากการปลูกหน่อไม้ฝรั่งในรอบฤดูกาลต่อไร่

3.3 ความรู้เกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปร คือ ความรู้เกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ใน 4 ด้านได้แก่

- 3.3.1 วัตถุประสงค์การใช้
- 3.3.2 การใช้ควบคุมโรคในหน่อไม้ฝรั่ง
- 3.3.3 ข้อควรระวังและความรอบคอบในการใช้
- 3.3.4 การเก็บรักษา

3.4 ทักษะคติของเกษตรกรต่อเชื้อราไตรโคเดอร์มา ประกอบด้วยตัวแปร คือทัศนคติของเกษตรกรต่อเชื้อราไตรโคเดอร์มา ใน 4 ด้านได้แก่

- 3.4.1 วัตถุประสงค์การใช้
- 3.4.2 การใช้ควบคุมโรคในหน่อไม้ฝรั่ง
- 3.4.3 ข้อควรระวังและความรอบคอบในการใช้
- 3.4.4 การเก็บรักษา

3.5 การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการปลูกหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 3.5.1 วัตถุประสงค์การใช้
- 3.5.2 ข้อควรระวังและความรอบคอบในการใช้
- 3.5.3 การใช้ในระยะก่อนเพาะกล้า
- 3.5.4 การใช้ในระยะเพาะกล้า
- 3.5.5 การใช้ในระยะย้ายกล้าลงแปลง หรือระยะเจริญเติบโต
- 3.5.6 การใช้ในระยะเก็บเกี่ยวผลผลิต
- 3.5.7 การใช้ในระยะพักต้น

3.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา ของเกษตรกร ประกอบด้วยตัวแปร ดังนี้

- 3.6.1 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา
- 3.6.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความรู้ ทักษะ การใช้ ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปี 2550 ในตำบลหาดขาม และตำบลกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 142 ราย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่วันที่ 10 มกราคม 2551 ถึง วันที่ 29 กุมภาพันธ์ 2551

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่ง ที่จดทะเบียนกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งเพื่อการส่งออก ปี 2547 ในตำบลหาดขาม และตำบลกุยบุรี อำเภอกุยบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงต้นปี 2551

5.2 การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติของเกษตรกรในการนำเชื้อราไตรโคเดอร์มาไปใช้ในการปลูกหน่อไม้ฝรั่ง โดยศึกษาใน 7 ด้าน ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์การใช้ 2. การใช้ในระยะก่อนเพาะกล้า 3. การใช้ในระยะเพาะกล้า 4. การใช้ในระยะย้ายกล้าลง

แปลง หรือระยะเจริญเติบโต 5. การใช้ในระยะเก็บเกี่ยวผลผลิต 6. การใช้ในระยะพักต้น และ 7. ข้อควรระวังและความรอบคอบในการใช้ หากเกษตรกรมีการใช้ จะได้ 1 คะแนน หากไม่ใช้ จะได้ 0 คะแนน และมีการจัดระดับการใช้ตามเกณฑ์ในการประเมิน

5.3 ความรู้เกี่ยวกับเชื้อราไตรโคเดอร์มา หมายถึง ความสามารถในการตอบคำถามที่มีลักษณะเลือกตอบถูก-ผิด ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา 2. การใช้ควบคุมโรคในหน่อไม้ฝรั่ง 3. ข้อควรระวังและรอบคอบในการใช้ และ 4. การเก็บรักษา หากมีความรู้ถูกต้องตามหลักวิชาการ และตอบได้ถูกต้อง จะได้ 1 คะแนน หากตอบผิดจากหลักวิชาการ จะได้ 0 คะแนน และมีการจัดระดับความรู้ตามเกณฑ์ในการประเมิน

5.4 ทักษะคิดต่อเชื้อราไตรโคเดอร์มา หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อเชื้อราไตรโคเดอร์มา ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์การใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มา 2. การใช้ควบคุมโรคในหน่อไม้ฝรั่ง 3. ข้อควรระวังและรอบคอบในการใช้ และ 4. การเก็บรักษา โดยใช้คำถามที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ คือ ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ และเห็นด้วย ซึ่งมีทั้งข้อความเชิงบวก และข้อความเชิงลบ โดยมีเกณฑ์การจัดระดับของทัศนคติ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยในครั้งนี้ คาดว่าจะเป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

6.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย และวางแผนการดำเนินงานส่งเสริมการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการปลูกหน่อไม้ฝรั่งให้สอดคล้องความรู้ ทัศนคติ ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกหน่อไม้ฝรั่งในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

6.2 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานส่งเสริมการใช้เชื้อราไตรโคเดอร์มาในการปลูกหน่อไม้ฝรั่งของเกษตรกรในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ และพื้นที่อื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน